

Колодін Д. О.

доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ПРОТИДІЯ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

У Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 06.05.2015 р. № 287/2015) зазначено, що однією із умов економічної безпеки є забезпечення системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації. Вищевказане свідчить про актуальність дослідження питання протидії злочинам в сфері господарської діяльності, зокрема, і питання попередження та запобігання таким злочинам як «протидія господарській діяльності» (ст. 206 КК України).

У спеціальній літературі ознаки вказаного діяння досліджувались у працях П. Андрушка, О. Гришина, О. Дудорова, О. Кальмана, М. А. Погорецького, Л. Скорої, Є. Л. Стрельцова, М. І Хавронюка та інших вчених. Разом із тим, після внесення змін у ст. 206 КК України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 р. № 1666-VIII, законодавчий опис об'єктивних та суб'єктивних ознак вказаного діяння потребує подальших досліджень. Проаналізуємо їх.

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є встановлений порядок здійснення господарської діяльності у частині забезпечення свободи господарської діяльності. Додатковим обов'язковим об'єктом є психічна недоторканність особи, а додатковим факультативним об'єктом, у випадках вчинення кваліфікованих видів даного злочину, можуть виступати здоров'я особи чи відносини власності. Подібними до безпосереднього об'єкту досліджуваного діяння є суспільні відносини, які охороняються положеннями ст. 189, 206-1, 228, 355 КК України. Проте положеннями ст. 206 КК України охороняються відносини у сфері здійснення господарської діяльності, а злочин передбачений ст. 355 КК України посягає на відносини щодо реалізації права суб'єкту на судовий захист порушеного цивільного права, що виникло на підставі цивільно-правового зобов'язання. Вказані діяння також за об'єктом злочину відрізняються тим, що поняття «угода» у ст. 206 КК України охоплює більш широке коло

правовідносин, ніж злочин передбачений ст. 355 КК України (Скора Л. М. Розмежування протидії законній господарській діяльності із суміжними злочинами // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.) [та ін.]; МОН України, ОНЮА. — Одеса: Фенікс, 2009. — Вип. 38. — С. 665-671.)

О. Г. Кальман, М. А. Погорецький виділяють чотири основні способи захоплення підприємства: через акціонерний капітал; через кредиторську заборгованість; через органи управління; шляхом оспорування підсумків приватизації (Кальман О. Г. Рейдерство: причини та заходи протидії / О. Г. Кальман, М. А. Погорецький // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 3. — С. 150-160.). Саме вказана різноманітність способів протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації, які опосередковано впливають на предмети злочинного впливу протидії законній господарській діяльності, і обумовила збільшення кількості предметів цього злочину, до яких Законом України від 06.10.2016 р. № 1666-VIII було додано: 1) майно; 2) цілісні майнові комплекси; 3) будівлі, споруди або їх частини; 4) земельні ділянки; 5) об'єкти будівництва; 6) інші об'єкти.

З об'єктивної сторони злочин характеризується пред'явленням протиправної вимоги, поєднаної з погрозою застосування насильства щодо потерпілого або близьких йому осіб, пошкодження чи знищення їх майна. Вимога повинна полягати у одній із альтернативних категоричних суворих вказівок: 1) припинити займатися господарською діяльністю; 2) обмежити таку діяльність; 3) укласти угоду; 4) не виконувати укладену угоду.

Господарською діяльністю є будь-яка діяльність, у т. ч. підприємницька, діяльність юридичних осіб, а також фізичних осіб-підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт, яка може здійснюватись як з метою отримання так і без мети отримання прибутку. Положеннями ст. 206 КК України охороняється лише законна господарська діяльність, а тому пред'явлення вимог припинити діяльності, якою потерпілий відповідно до закону не може і не повинен займатись (відсутність ліцензії, дозволів тощо) не утворює складу протидії законній господарській діяльності.

Вимога припинити господарську діяльність може полягати у одній із альтернативних вказівок: ліквідувати юридичну особу, діяльність якої контролює потерпілий; продати (передати) її іншим особам; припинити здійснення фактичної діяльності у певній місцевості (кар'єрі, цеху, ТРЦ тощо), припинити зайняття окремими видами господарської діяльності або хоча б одним із таких окремих видів.

Форма пред'явлення вимоги, а також час припинення такої діяльності не мають значення для кваліфікації досліджуваного діяння.

Вимога обмежити господарську діяльність може, зокрема, полагати у пропозиції: зменшити обсяг промислового виробництва, торговельних операцій, послуг, зменшити таку діяльність у певних пунктах чи регіонах, зменшити кількості ділових зв'язків з певними партнерами.

Вимога укласти угоду, виконання якої може призвести до матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси потерпілої особи і стосується виконання або невиконання угоди, що може призведе до: 1) заподіяння майнової шкоди потерпілому; 2) втрати можливих доходів; 3) повної чи часткової втрати прав на управління юридичною особою (угода про продаж, уступку акцій, часток); 4) втрати засобів здійснення господарської діяльності (продаж чи іншу оплатну передачу обладнання, приміщень чи іншого майна); 5) продажу потерпілим продукції лише певним особам, що в свою чергу призведе до зловживання на ринку.

Вимога не виконувати укладеної угоди має місце у разі, коли винний пропонує потерпілому відмовитися від виконання відповідної угоди, що може призвести до заподіяння матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси потерпілого чи іншої особи, яка займається господарською діяльністю.

Положення ст. 206 КК України поширюються не лише на випадки, коли від потерпілого вимагають дії на шкоду його особистим інтересам, а й на ті випадки, коли від потерпілого (директора, голови правління, який не є її власником) вимагають вчинення дій, які зашкодять певній іншій юридичній особі.

За ст. 206 КК України мають кваліфікуватися і ті діяння, коли винний висуває відповідні вимоги, поєднані із зазначеними вище погрозами щодо особи, яка неспроможна виконати ці вимоги, помилково вважаючи, що вона наділена більшими повноваженнями або має більший, ніж це є насправді, вплив на власників чи керівників суб'єкта господарської діяльності.

Гринишин О. вказує, що за ознаками об'єктивної сторони діяння передбачене ст. 206 від діяння передбаченого ст. 355 КК України відрізняється етапом договірному процесу, на якому пред'являється вимога, — лише стадія виконання договору у ст. 355 КК України та стадія як укладення, так і виконання договору у ст. 206 КК України. Залежно від змісту вимоги досліджуване діяння може кваліфікуватися за різними статтями КК України: якщо зміст вимоги спрямовано на виконання певної угоди, діяння необхідно кваліфікувати за ст. 355 КК України, а якщо зміст вимоги спрямовано на укладення угоди або на не виконання угоди за наявності інших необхідних ознак такі

діяння необхідно кваліфікувати за ст. 206 КК України (Гринишин О. Розмежування ст. 206 КК України «Протидія законній господарській діяльності» та ст. 355 КК України «Примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань» у контексті посягань на свободу договору / О. Гринишин // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2016. — Вип. 64. — С. 201-207.).

Якщо суть вимоги, висунутої потерпілому, полягала у вчиненні ним або юридичною особою, яку він представляє, дій, які ведуть до обмеження господарської діяльності і при цьому відповідно до закону є забороненими антиконкурентними узгодженими діями, вчинене слід кваліфікувати як сукупність злочинів за ст. 206 КК України та відповідною частиною ст. 228 КК України. Пред'явлення протиправної вимоги до потерпілого про передачу іншим особам чужого майна, права на таке майно чи вчинення будь-яких інших дій майнового характеру необхідно додатково кваліфікувати за ст. 189 КК.

Злочин є закінченим з моменту висунення будь-якої з указаних у ч. 1 ст. 206 КК України вимог, поєднаної з відповідною погрозою, і доведення їх до потерпілого.

Суб'єктом протидія законній господарській діяльності є загальний суб'єкт.

Вина при вчиненні протидії законній господарській діяльності характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до заподіяння великої матеріальної шкоди чи інших тяжких наслідків (ч. 3 ст. 206) може характеризуватися умислом або необережністю. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки діяння передбаченого ст. 206 КК України залишились незмінними після внесення змін до КК України Законом України від 06.10.2016 р. № 1666-VIII.

У випадку вчинення умисного вбивства або перевищення влади чи службових повноважень службовою особою у разі наявності інших ознак цього діяння в момент протидії законній господарській діяльності, такі діяння потребують додаткової кваліфікації за ст. 115 або за ст. 365 КК України.